

Barns digitale hverdag

av Agnete Vaags og Heidi Sandø

I dag vokser barn opp i en digital verden, og det kan sies at de har en digital barndom. De betraktes som digitalt innfødte. Dette innebærer at de beveger seg uanstrengt mellom teknologi og ulike analoge verktøy, uten at de skiller mellom dem. Teknologi er blitt en naturlig del av barns liv, og de møter den på mange arenaer; både hjemme, med venner, i barnehage og på fritiden. De har aldri kjent til et liv uten digitale medier, teknologiske leketøy, medieformidlede fortellinger og tilgang til internett. Teknologi har innvirkning på hvordan barn handler, leker, tenker, lærer, uttrykker seg og interagerer. Lek, læring og medier er tett sammenvevd i et moderne barneliv (Johansen, 2011). Barns nærhet til medier og teknologi er derfor grunnleggende annerledes enn de fleste voksnes. Dette kan bidra til frustrasjon og misforståelser når voksne overfører sine normer og forståelser av barns praksis når de skal sette grenser mellom det digitale og «det virkelige liv» (ibid.)

Medietilsynets undersøkelse *Foreldre om småbarns mediebruk* (2014) viser at de fleste norske barn har tilgang til digitale enheter, og det er særlig blant de yngste at bruk av nettbrett og smarttelefoner øker. Undersøkelsen viser også at 20 % av barn mellom 1-4 år og 21 % av barn mellom 5-8 år bruker nettbrett i barnehage og skole. Undersøkelsen viser med det en økning av barns mediebruk fra tidligere år, men barns mediebruk er fortsatt i hovedsak hjemme og på fritiden (Jæger, 2015). For å kunne skape pedagogiske praksiser som spiller på lag med barn som vokser opp i dag, trengs en økt forståelse for barns møter med digital teknologi (Letnes, 2016). Tidligere ble kunnskap om lekens regler og rutiner overlevert fra eldre barn til yngre barn, og gjerne blant barn i nabolaget på fritiden. I dagens samfunn foregår dette i

større grad i barnehagen der barna tilbringer mer tid sammen med jevnaldrende, men de får også kunnskap om lek gjennom medier og teknologi. Barns lekepraksis kan sies å være medialisert, hvor de anvender analoge og digitale verktøy side om side på en naturlig måte (Johansen, 2011).

Barnehagens digitale hverdag

Forventningene om at barnehagen skal ha en digital praksis har utfordret de vante forestillingene om hva barndom er, hva innholdet i barnehagen skal være, og hvilke arbeidsmåter personalet skal ta i bruk (Bølgan, 2018). Føringerne for digital praksis har skapt debatt i samfunnet både blant fagfolk og andre. Kritikere synes ikke det hører hjemme blant de yngste. Argumentasjon handler gjerne om at barn bruker mye medier og skjerm hjemme, at det er passiviserende og lite sosialt, og at barn uansett vil bli kjent med teknologi og digitale verktøy senere i livet. Det er ikke vanskelig å forstå at dette skaper diskusjoner. Det er derfor grunn til å vise hvordan digital praksis i barnehagen kan være.

Digitale verktøy kan være både aktiviserende, sosialt og spennende, og de brukes gjerne på en lekende og utforskende måte sammen med pedagoger. Rammeplanen for barnehagen påpeker at personalet skal bidra til at barna på en naturlig måte får ta i bruk digitale verktøy i møte med omgivelsene, slik at de kan utforske, leke og skape noe sammen med jevnaldrende barn og de ansatte (Kunnskapsdepartementet, 2017). Barn skal få mulighet til å undre seg over ulike fenomener og utforske ved hjelp av digitale verktøy og medier. De skal få være aktive, kreative og skapende produsenter, og ikke passive konsumenter i møte med digitale verktøy. Bruk av teknologi i barnehagen er noe annet enn underholdning. Digitale verktøy skal brukes til aktiviteter som beriker det pedagogiske innholdet i barnehagehverdagen. De skal være en del av barnehagens leke- og læringsmiljø slik at barn og ansatte lett kan

bruke dem i det daglige pedagogiske arbeidet. Det er pedagogikken som skal lede an og ikke teknologien i seg selv. Personalet må kunne begrunne bruken av ulike verktøy ut fra målet med aktiviteten, uavhengig om valget faller på et digitalt eller et analogt verktøy. Digitale verktøy må likestilles med alle andre pedagogiske verktøy barnehagen har tilgang på, og aktiviteter med digitale verktøy bør ha en selvskreven plass både i lek og læring (Bølgan, 2018). Barn har ofte en uredd tilnærming til teknologi. Denne tilnærmingen kan også motivere personalet til å møte den digitale praksisen på samme måte (Johansen, 2015, s. 116).

Mange ansatte i barnehagen ser ut til å bruke digitale verktøy i aktiviteter sammen med de eldste barna og i overgangen fra barnehage til skole. Digital praksis med de yngste barna vektlegges i mindre grad (Fjørtoft m.fl., 2019, s. 129). Sett i lys av dette framtidsrettete perspektivet ser det ut til at læringsutbytte hos barn vektlegges. Dette kan føre til at «her og nå»-perspektivet blir mindre synlig i arbeidet med den digitale praksisen. Ansatte som utvikler en god profesjonsfaglig digital kompetanse i arbeidet med barnehagens digitale praksis, vil ha bedre forutsetninger for å ta gode og kloke valg til barns beste.

Digital dømmekraft

Dømmekraft er å forstå hvordan kunnskap og ferdigheter kan anvendes i nye situasjoner som oppstår, for å utøve en god handling. Når dømmekraft utøves i den digitale verden, kalles det gjerne for digital dømmekraft (Bergsjø m.fl., 2020). Digital dømmekraft innebærer at ansatte og ledere må ha kunnskap om juridiske, etiske og sosiale sider ved bruk av teknologi, digitale verktøy og medier. Det å utøve digital dømmekraft er enkelt sagt å handle smart og godt på nett (Bergsjø m.fl., 2020). Det handler i stor grad om å mestre det digitale livet, og å være kritisk og selvstendig i

møtet med de ulike mediene. Det er ikke opp til den enkelte å avgjøre hva som er smart og godt i den digitale verden, men det avgrenses av samfunnets etiske standarder for hva som er riktig bruk av digitale medier. Derfor defineres digital dømmekraft som samfunnsmessige etiske standarder for bruk av digitale medier (Moor, 1998; Ramadhan, Sensuse & Arymurth, 2011; Fjørtoft, 2017 i Bergsjø m.fl., 2020). Rammeplanen for barnehagen påpeker at ansatte i barnehagen skal utøve digital dømmekraft når det gjelder informasjonssøk, ha et bevisst forhold til opphavsrett og kildekritikk og ivareta barns personvern. Det presiseres også at barnehagen skal bidra til at barna utvikler en begynnende etisk forståelse knyttet til digitale medier (Kunnskapsdepartementet, 2017). For å møte rammeplanens forventninger om utøvelse av digital dømmekraft i barnehagen, er det nødvendig at personalet innehar både teknologisk og pedagogisk kunnskap, i tillegg til fagkunnskap (jfr. tpack-modellen forklart i økt 2).

Ansatte skal være bevisste på personvern i det pedagogiske arbeidet. Dette gjelder også når barnehagen legger ut bilder av barn på ulike sosiale plattformer eller andre steder. Barn må få mulighet til å avgjøre hvilke bilder av de selv som skal brukes og på hvilken måte. De er avhengige at personalet har et forhold til kritisk tenkning og etiske prinsipper når det kommer til valg av bilder og filmmateriale. På Ila barnehage bruker de veldig mye tid på å velge ut hvilke bilder som skal benyttes i ulike sammenhenger. Dette vektlegges særlig sterkt på småbarnsavdeling hvor barna er bare 1-3 år og kanskje ikke kan kommunisere i særlig grad selv hvordan de ønsker å bli fremstilt. Personalet diskuterer og reflekterer rundt spørsmål som: Hvordan fremstilles barnet på det bildet her? Kan det her barnet tolkes i en negativ retning nå, sånn som det blir fremstilt? Dette gjelder også ved bruk av film. Fremstilles barna på en OK måte? Er det noe her som gjør at det ikke føles helt greit, så velges det bort. De barna som har et verbalt språk er med og bestemmer hvilke bilder som skal

brukes og hvem de skal deles med (f.eks. foreldre, henge opp på veggen, brukes i prosjektrapporter m.m.). Slik utøver personalet digital dømmekraft i barnehagen.

Barn har også behov for å utvikle et godt etisk kompass og dømmekraft i møtet med den teknologiske verdenen, slik at de etter hvert blir i stand til å ta riktige valg i mediebruken sin. Det er hensiktsmessig at barn i ung alder erfarer at de har rett til å bestemme hvordan bilder av dem skal brukes. For at barna skal kunne utvikle sin gryende digitale dømmekraft, må de ha tilgang på teknologi som ikke er koblet opp til internett. De må også få holde på med ting de er interessert i, og de ansatte må være oppmerksomme på det de holder på med (Dunkels i Seger, 2020, s. 51). Det er fint at barna får prøve og feile litt i sin vandring i den digitale verdenen. Det er imidlertid alltid personalets ansvar å se til at mediebruken er forsvarlig, og at den er innenfor de gjeldende etiske reglene. Det finnes ikke metoder eller verktøyer som vil passe til alle barn. Det er derfor nødvendig å tilby et mangfold av verktøy og arbeidsformer i barnehagen.

Kilder

- Bergsjø, L.O., Eilifsen, M., Tønnesen, K.T. & Vestbøstad Vik, L.G. (2020). *Barn og unges digitale dømmekraft*. Oslo: Universitetsforlaget
- Bølgan, N. B. (2018). *Digital praksis i barnehagen. Nysgjerrig, eksperimentell og skapende*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Børhaug mfl. (2018). *Barnehagelærerrollen i et profesjonsperspektiv – et kunnskapsgrunnlag*. Ekspertgruppen om barnehager. Kunnskapsdepartementet.

- Eide, B. J. & Winger, N. (2006). Dilemmaer ved barns medvirkning I *Temahefte om barns medvirkning*. (ss. 28-50). Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Fjørtoft, S. O., Thun, S. & Buvik, M. P. (2019). *Monitor 2019*
En deskriptiv kartlegging av digital tilstand i norske skoler og barnehager. SINTEF Digital. Hentet fra:
https://www.udir.no/contentassets/92b2822fa64e4759b4372d67bcc8bc61/monitor-2019-sluttrapport_sintef.pdf
- Johansen, S. L. (2011). *Medialiseret legepraksis i børns hverdagsliv – hvad betyder det faktisk at være "digital native"?* Barn, Norsk Senter for Barneforskning, 3–4. Hentet fra:
<https://docplayer.dk/16055750-Medialiseret-legepraksis-i-boerns-hverdagsliv.html>
- Johansen, S. L. (2015). *Barns liv og lek med medier*. (Norsk utgave). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Jæger, H. (2015). Forord (s. 7 – 14), i Johansen, S.L. (2015). *Barns liv og lek med medier*. (Norsk utgave). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Kunnskapsdepartementet (2017). *Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-04-24-487>
- Letnes, M. A. (2016). *Barns møter med digital teknologi. Digital teknologi som pedagogisk ressurs i barnehagebarns lek, opplevelse og læring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Medietilsynet (2014). *Foreldre om småbarns mediebruk. Foreldres syn på barns (1-12) bruk og opplevelser av medier*. Oslo: Medietilsynet. Hentet fra:
https://medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/2015/rapport_foreldre_smabarns_mediebruk_2014.pdf
- Seger, E. K., (2020). *Digital meningsskapande i förskolan*. Stockholm: Lärarförlaget